

**KAPRONCZAY KÁROLY – BENKE V. JÁNOS:
KÓTAY PÁL (1910–1986)¹**

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai, Gazda István
vezetésével, közreműködött: Szállási Árpád**

1986. december 25-én hunyt el Marosvásárhelyen Kótay Pál professzor, a jeles orvostörténész, a Magyar Orvostörténelmi Társaság 1978-ban Weszprémi István Emlékéremmel kitüntetett tagja.

1910. szeptember 21-én született a Szatmár megyei Halmiban. Középiskoláit Szatmárban, a református főgimnáziumban végezte, majd orvosi tanulmányokat a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karán folytatott, ahol 1934. november 8-án orvosdoktori oklevelet kapott. A következő két esztendőben a budapesti Új Szent János Kórház sebészeti, később az urológiai osztályán működött. 1938-ban féléves ösztöndíjjal Helsinkiben Wichmann professzor klinikáján, 1939-ben Rostockban – Hasen professzor szülészeti és nőgyógyászati klinikáján – képezte magát tovább. 1940-ben Illyés professzornál sebész-urologus szakvizsgát tett, majd 1940–1945 között Kolozsvárott a Sebészeti Klinika munkatársa lett. Klimkó Dezső professzor már ekkor rábízta az urológia előadások megtartását. 1946 őszétől a Marosvásárhelyen felállított egyetem Sebészeti Klinikáján az urológiai osztály vezetője, 1948-tól pedig e tárgykör egyetemi előadója Tudományos tevékenységének főbb területei a következők lettek: az uropoeticus rendszer fejlődési rendellenességei, változatainak klinikai jelentősége és gyógykezelése, a részleges veseresectio, a prostata-sarcoma, a prostata adenoma és carcinoma kombinált röntgenvizsgálata, az urogenitális tbc konzervatív és sebészeti gyógykezeléseinek kérdése.

A marosvásárhelyi sebészeti klinika urológiai osztálya 1956 őszén önálló klinikává alakult át, melynek vezetője Kótay Pál lett. Tanszékvezető egyetemi tanárrá csak 1971-ben nevezik ki, de e tisztségét nyugdíjazásáig, 1977-ig betöltötte. Az általa vezetett klinikai munkaközösség kórszövettani kutatásokkal finomította az antibiotikumok és antituberculoiticumok hatásmechanizmusára vonatkozó ismereteket az urogenitalis tuberculozis esetében. Kiváló műtőorvos volt: pl. a polaris erek esetében eredeti műtéti módszert dolgozott ki, az ér áthelyezésével mind a szerv, mind a veseállomány különböző részeit sikerült megőriznie.

Szakirodalmi tevékenységének zömét az urológia tárgyköre öleli fel. Mintegy 120 eredeti tudományos közlemény jelent meg tollából, két alapvető monográfia és több egyetemi jegyzet fűződik nevéhez. Munkái magyar, román, francia, német és angol nyelven láttak napvilágot, ugyanakkor számos európai szakmai társaság tisztelte meg tiszteleti és levelező tagságával.

Tudományos és irodalmi tevékenységének másik nagy területét az orvostörténelem képezte. Igaz, ifjú medikusként és pályakezdő orvosként elsősorban a szépirodalom kötötte le, Tamási Áron barátsága több irodalmi rendezvény megszervezésében ösztönözte. Írt novellákat, elbeszéléseket, esszéket és irodalomtörténeti jellegű tanulmányokat, melyek közül több az Erdélyi Szépművéses Céh gondozásában jelent meg nyomtatásban. Valójában ez a széles irodalmi érdeklődés vezette később az orvostörténelemhez, elsősorban a 18. század magyar orvosi és egészségi kultúrájának felfedezéséhez. Kezdetben csak az érdeklődés, később már a céltudatos kutatás jellemezte Kótay professzor és az orvostörténelem kapcsolatát. Weszprémi István,² Pápai

Páriz Ferenc, Rácz Sámuel³ és legutóbb Köleséri Sámuel⁴ állt kutatásainak középpontjában, de az ismeretterjesztés magas színvonalán szinte az egész magyar és erdélyi orvostörténelmet felvázolta. Amikor 1960-ban Budapesten megjelent Weszprémi István ‘Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza’ című négykötetes munkájának első – latin–magyar nyelvű – újbóli kiadása, a bevezető tanulmány és Weszprémi István életútjának és tevékenységének megírására, értékelésére, avatottabb tollú szerzőt nem is kérhettek volna fel Kótay Pál professzornál. Gyönyörű magyarsággal megírt tanulmányát közel harminc év távlatából sem lehet elfogódottság nélkül olvasni, melyben a szerző hitet tesz magyarsága és Erdély iránti szeretete mellett. Elkésve, de nem megkésve kapta meg 1978-ban a Magyar Orvostörténelmi Társaságtól a Weszprémi István Emlékérmét, mellyel a Társaság tiszteletét és elismerését kívánta megadni neki.⁵ (...)

*

Orvos, urológus, nyugalmazott egyetemi tanár. Született Halmiban, 1910. szeptember 21-én. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte 1917–1920 között. A legnagyobb szeretettel és tisztelettel emlékszik vissza tanítójára, Ötvös Jánosra, aki kötelességteljesítésre nevelte, beleoltotta a jó és szép iránti fogékonyságot, s akinek többek között zenei alapismereteit is köszönheti. Középiskoláit 1920–1928 között a szatmári református főgimnáziumban végezte. Nagy Béla, magyar–latin szakos tanára ébresztett benne nem múló érdeklődést a nyelv és az irodalom, a klasszikus műveltség, a humanista kultúra iránt. 1928–1934 között végezte el a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karát. Szellemi fejlődését jelentősen befolyásoló professzorai: Lenhossék Mihály (anatómia, szövettan), Bakay Lajos (sebészet – őt tekinti máig példaképének), Grósz Emil (szemészet), Ilyés Géza (urológia), Nemes Balogh Ernő (kórbonctan), Kenyeres Balázs (törvényszéki orvostan). Orvosi szemléletének kialakulásához döntő mértékben járult hozzá a Klimkó Dezső professzor vezetésével folytatott tevékenysége. 1934. november 8-án szerzett diplomát, s az intézmény jogutódja, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem ötven év múltán, 1984 őszén, aranydiplomával tüntette ki.

1933–34 között orvosgyakornok, 1934–1938 között segédorvos, 1938–1940 között alorvos Budapesten. 1940–1945 között egyetemi tanársegéd a kolozsvári sebészeti Klinikán, majd 1945-től előadótanár és az urológiai osztály vezető főorvosa. Innen került Marosvásárhelyre, ahol az Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet keretében előadótanár, majd 1971-től professzor 1977-ben történt nyugdíjazásáig és osztályvezető főorvos az urológiai klinikán. 1977-től konzultáns professzor. (...)

Főlemlítendő, hogy már középiskolás diákként első díjat nyert 1922-ben a Cimbora c. folyóirat irodalmi pályázatán, majd 1932-ben mint IV. éves egyetemi hallgató, a trachomáról írott dolgozatával. 1937-ben az Erdélyi Helikon munkatársa lett, írt novellákat, tanulmányokat, esszéket, könyvismertetések és színikritikákat. Kötete is jelent meg az Erdélyi Szépművéses Céh kiadásában (Erdélyi csillagok). Számos ismeretterjesztő cikket közölt a Korunk, az Új Élet, az Előre, az Igaz Szó hasábjain. (...)

¹ Forrás: Kapronczay Károly: Kótay Pál emlékezete. = Orvosi Hetilap, 1987. p. 2317. + Benke V. János: Kótay Pál. = Művelődés (Bucuresti), 1985. 4. sz. p. 49. (Részlet)

² Kótay Pál: Az ifjú Weszprémi. = Orvosi Hetilap, 1980. pp. 961–964.

³ Kótay Pál: Rácz Sámuel és a magyar orvosi oktatás hajnala. = Orvosi Hetilap, 1982. pp. 103–109.

⁴ Kótay Pál: Színek az orvos Köleséri Sámuel életművében. = Orvostörténelmi Közlemények 117–120 (1987) pp. 173–181.

⁵ Kótay Pálnak az Orvostörténelmi Közleményekben az alábbi nagyobb publikációi jelentek meg (– a szerk. összeáll.):

Kótay Pál: Pápai Páriz Ferencz orvostudományi értekezése (Basel, 1674). = Orvostörténelmi Közlemények 4 (1956) pp. 84–107.

Kótay Pál: A „Pax corporis”. = Orvostörténelmi Közlemények 8–9 (1958) pp. 5–23.

Kótay Pál: Pápai Páriz Ferencz drezdai útja (1672). = Orvostörténelmi Közlemények 37 (1965) pp. 9–29.

Kótay Pál: The centenary of renal surgery. = Orvostörténeti Közlemények 60–61 (1971) pp. 277–285.

Kótay Pál: Egy meg nem írt kórlap margójára. Ady Endre betegségéhez. = Orvostörténeti Közlemények 85 (1978) pp. 65–76.

Kótay Pál: István Weszprémi. 1723–1799. = Orvostörténeti Közlemények 89–91 (1980) pp. 215–221.